

Lidia Zaręba

Technika swobodnego tekstu elementem kształcenia języka i twórczego myślenia dziecka

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 4,
27-31

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Bibliografia:

- Arteterapia*, red. A. Gmitrowicz, W. Karola, Łódź 2000.
 Bobrowska Ł., Karpidis K., Popek S., *Plastyka w klasach początkowych*, Warszawa 1975.
 Fleck-Bangert R., *O czym mówią rysunki dzieci*, Kielce 2002.
 Gloksin W., *Uwarunkowania psychicznego rozwoju dziecka*, Warszawa 1988.
 Gloton R., Clero C., *Twórczą aktywność dziecka*, Warszawa 1985.
 Hohensee-Ciszewska M., *ABC wiedzy o plastyce*, Warszawa 1988.
 Karpidis K., *Przeżywanie i wyrażanie*, [w:] *Plastyka w klasach początkowych*, red. Ł. Bobrowska, K. Karpidis, S. Popek, Warszawa 1975.
 Krauze-Sikorska H., *Graficzny świat dziecka*, Poznań 1998.
 Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1996.
 Popek S., *Analiza psychologiczna twórczości plastycznej dzieci i młodzieży*, Warszawa 1985.
Słownik poprawnej polszczyzny, red. W. Dobroszewski, Warszawa 1980.

Lidia Zaręba

Studentka IV roku Nauczania Początkowego i Wychowania Przedszkolnego
 Akademii im. J. Długosza w Częstochowie

TECHNIKA SWOBODNEGO TEKSTU ELEMENTEM KSZTAŁCENIA JĘZYKA I TWÓRCZEGO MYŚLENIA DZIECKA

„Słowo jest potęgą. Utrwalone w piśmie, zdobywa nie dającą się obliczyć ani przewidzieć władzę nad myślą i wyobraźnią ludzi, panuje nad czasem i przestrzenią. Tylko myśl pochwycona w sieć liter żyje, działa, tworzy. Wszystko inne roznosi wiatr”.

J. Parandowski

Człowiek uczy się języka od urodzenia. Pierwszym nauczycielem jest rodzina, dom a potem szkoła, rówieśnicy, literatura, telewizja, kino, teatr. Najpierw uczymy się wypowiadać i rozumieć pojedyncze słowa, a z czasem nabywamy umiejętności mówienia pełnych zwrotów. Mamy duże szczęście, jeśli dorastamy w domu, gdzie szczególną uwagę zwraca się na poprawność językową, fonetyczną, na poprawność logicznego myślenia i mówienia.

¹ J. Parandowski, *Alchemia słowa*, Warszawa 1985, s. 283.

Jak twierdzi M. Jaworski „Podnoszenie własnych umiejętności językowych wymaga świadomej, systematycznej pracy, która daje wiele korzyści i satysfakcji. Kto mówi w sposób mało zrozumiały, niepoprawny lub niedbały, nie nawiązuje pożądanego kontaktu ze swoimi rozmówcami, nie potrafi też przekonać o własnych racjach. Może również narazić się na śmieszność, jeśli popełnia pospolite błędy lub wypowiada się w sposób nienaturalny. Kultura wypowiedzi umożliwia sprawne i skuteczne porozumiewanie się ludzi a w rezultacie ułatwia ich zgodne współżycie i racjonalną współpracę”².

Umiejętność wypowiedzi pozwala dziecku wyrazić siebie. Zarówno słowo pisane, jak i mówione, staje się najznakomitszym narzędziem w komunikacji międzyludzkiej, w wyrażaniu emocji, przeżyć i pragnień. Słowo staje się symbolem myśli ludzkiej, a zadaniem nauczyciela jest stać na straży języka i pokazywać właściwą drogę do jego doskonalenia.

*„Chodź mi o to, aby język gietki
Powiedział wszystko, co pomyśli głowa;
A czasem był jak piorun jasny, prędki,
A czasem jako skarga nimfy miętki,
A czasem piękny jak aniołów mowa [...]”*

Dominującą techniką rozwijającą aktywność twórczą i językową dzieci jest technika swobodnego tekstu, której twórcą jest francuski pedagog i przyjaciel młodzieży C. Freinet. H. Semonowicz pisze o nim: „Z pedagogiki naturalistycznej odrzucił skrajny biologizm, zachowując jednakże zasadę indywidualizacji w procesie wychowania i nauczania dla wykrywania i rozwijania uzdolnień, zainteresowań i zamiłowań uczniów przy jednoczesnym niwelowaniu i korygowaniu niepożądanych postaw, szczególnie typu aspołecznego przez włączenie jednostki w kolektyw rówieśników”⁴. Duże znaczenie dla C. Freineta miała swobodna działalność twórcza dzieci. Uważał, że najskuteczniejszym środkiem nauczania, wychowania oraz czynnego kształcenia języka jest ekspresja słowna, niezbędna do komunikowania się z otoczeniem, do wypowiadania swoich myśli, przeżyć oraz do nieustającego dokształcania się i korzystania ze specjalistycznej literatury⁵.

Swobodna ekspresja daje nauczycielowi możliwość wzbogacania języka ucznia, lepszego poznania, zrozumienia go. Nauczyciel poznaje braki dziecka w opanowaniu materiału i może je wyrównać. Opanowanie języka pomaga uczniowi lepiej rozumieć siebie, wyrażać własne uczucia, radości, obawy, lęki, pogłębia potrzebę twórczości, zaspokaja potrzebę komunikowania.

Tworzenie swobodnego tekstu jest jedną z technik, która daje dziecku możliwość nieskrępowanej, twórczej, często spontanicznej wypowiedzi. „Technika swobodnego tekstu swój punkt wyjścia znajdowała w bezpośrednich przeżyciach

² M. Jaworski, *Nasz język*, Warszawa 1988, s. 8.

³ J. Słowacki, *Beniowski, Pieśń piąta*, Warszawa 2001, s. 305.

⁴ H. Semonowicz, *Freinet w Polsce*. Warszawa 1980, s. 16.

⁵ T. Klośńska, *Droga do twórczości. Wdrażanie technik Celestyna Freineta*, Kraków 2000, s. 31.

dzieci – czym wpisał się Freinet w nurt ekspresjonizmu pedagogicznego – w ich potrzebie komunikacji, w kształceniu przeżyć estetycznych i wyobraźni. Tworzone indywidualnie teksty były na forum klasy publicznie prezentowane, omawiane i ten, który najbardziej się im podobał, stawał się treścią zajęć łączących w sobie edukację językową, artystyczną, światopoglądową”⁶. H. Semenowicz słusznie zauważyła, że „swobodny tekst nie jest zwykłym zadaniem szkolnym, ani wypracowaniem na dowolny temat przeznaczonym jedynie do przeczytania przez nauczyciela, który postawi dziecku mniej lub bardziej sprawiedliwą ocenę”⁷. Jak pisze E. Filipiak i H. Smolińska-Rębas swobodny tekst „stanowi również źródło różnorodnych ćwiczeń stymulujących rozwój kompetencji językowych, plastycznych, muzycznych, środowiskowych, matematycznych itp. Swobodne teksty uporządkowane tematycznie i zilustrowane rysunkami dziecięcymi tworzą przepiękne książeczki, albumy, które są chętnie przeglądane, czytane przez ich autorów, rodziców, przesyłane korespondentom. Bardzo często swobodne teksty inspirują różnorodne poszukiwania środowiskowe”⁸.

Oto przykład swobodnego tekstu, który ma ukryte, ale zamierzone cele edukacyjne. Tekst opowiada o życiu C. Freineta, wprowadza słuchacza w jego koncepcje pedagogiczne, zapoznaje z głównymi założeniami pedagoga i przedstawia techniki przez niego stosowane.

Niektóre słowa są slangiem młodzieżowym. Dzięki nim uniknęłam nudy i wzbudziłam ciekawość i zainteresowanie słuchaczy. Zalecam czytanie tekstu w sposób rytmiczny, a najciekawszy efekt uzyskamy, czytając z delikatnym hip-hopowym podkładem muzycznym.

Nasza droga klaso opowiemy Wam, że Celestyn Freinet to był taki pan, biedny był to ziomal, z chłopskiego domu gość, nieraz proste życie dało mu w kość.

Od starszych braci, dziadków, pasterzy – przejmował życiową mądrość swą. W czasie pierwszej wojny został ciężko ranny – (nie wyobrażajcie sobie czasem, że wpadł do wanny!).

Miał uszkodzone płuca, do domu wrócił biedny, gdy myślał, że już umrze nabral ochoty do pewnej roboty. Chciał uczyć wiejskie dzieci, ale nie tak zwyczajnie, marzył, by to robić ciekawie, fajnie! Wiedział, że to mu się uda, bo dzieci męczą nuda.

Pelen pasji dla nowości, otworzył drukarnię ku dziecięcej radości.

Napotkał jednak na pewien opór, nie każdy doceniał jego zaangażowanie, może panowie – a może panie?

Wiemy jedno – byli to rodzice, urzędnicy władz, którzy, jak kto woli, nie mieli dobrej woli. Techniki były dla nich dzienne, nie podobały się. Nie umieli wyluzować, dobre dzieci chować!

Freinet kochał wieś i słońce, baranki na łące, szum potoku w oddali i to mu się chwali.

Bo zapach przyrody i szum bystrej wody, dobre serce i słońce w duszy każdego poruszy. Więc kto kocha przyrodę, to kocha każdego, zapamiętaj sobie koleżanko, kolego.

Nasz pedagog był uparty, nie poddawał się, kochał bardzo dzieci, wprost umiemiał je.

⁶ Z. Kwieciński, B. Śliwerski, *Pedagogika*, Warszawa 2004, s. 358–359.

⁷ H. Semenowicz, op.cit. s. 76.

⁸ E. Filipiak, H. Smolińska-Rębas, *Od Celestyna Freineta do edukacji zintegrowanej*, Bydgoszcz 2000, s. 276.

Warunki dla rozwoju dziecka stworzyć chciał, a ponieważ świat przyrody kształtuje człowieka i zmienia, wymyślił **założenia**:

- ✓ **Po pierwsze** – nie można dzielić dzieci na lepsze i gorsze, na te mniej zdolniejsze, głupsze czy mądrzejsze.
- ✓ **Po drugie** – drogi pedagogu, ucząc – wychowuj! – to sobie zakoduj.
- ✓ **Po trzecie** – najważniejsze jest dziecko, jego osobowość musi się rozwijać i nie będe w bawełnę owijać, że:
- ✓ **Po czwarte** – wymiana doświadczeń ważna jest w rozwoju, zapamiętaj to sobie mój drogi kowboju.
- ✓ **Piąte założenie**, mówi o szacunku dla dziecka osoby, dla jego praw. Liczą się potrzeby i ucznia dążenia. To nie żadna ściema!

Nasz Celestyn nie dostał bzika, tylko zrezygnował z tradycyjnych konwencji podręcznika. I co z tego wynika?

Sprawił, że niezdrowa rywalizacja między dziećmi znika.

Uczniowie sami wybierają zadania do wykonania, współpracują razem, mają jeden cel, zaś wychowawca inspirowuje, pomaga i wychowuje.

Ponieważ Freinetowi obce były uniki, aby poprzeć swe założenia, wymyślił nauczania techniki, które stały się podstawą jego pedagogiki.

- ➔ **Pierwsza technika**, przez każdego lubiana, to technika swobodnego tekstu przez mnie pokazana.
- ➔ **Druga technika**, to nie żadne kiszki-myszki, lecz Freinet wymyślił „fiszki”.
Dostajesz pytanie, odpowiadasz na nie i się nie martwisz, bo odpowiedź też dostajesz. Możesz sam sprawdzić swoją wiedzę i nie uciekasz jak zając przez miedzę.
- ➔ **Trzecia technika**, zwana międzyszkolnym korespondowaniem, jest dzisiaj popularna tylko zwie się czatowaniem.
- ➔ **Czwarta technika**, to gazetka szkolna – możesz czytać, pisać, redagować, niekoniecznie wariować.
- ➔ Dzięki **piątej technice** dziecko nie musi mówić – może pokazać w plastyce, muzyce, czego się boi, co czuje, pedagog pomaga, rozumie...
To swobodna ekspresja, nie może być to żadna presja.
- ➔ **Szosta technika**, to poszukujące doświadczenia, dziecko bada to, co się zmienia.

Dziękujemy Freinecie, dobry człowieku!

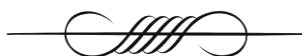
Nagradzamy Cię za to ORDEREM UŚMIECHU!!!

Powyższy przykład może posłużyć jako inspiracja do tworzenia przez dzieci swobodnych tekstów opartych na posiadanej przez nich wiedzy. Umiejętnie prowadzone przez nauczyciela zajęcia, dostosowujące zadania do możliwości uczniów powinny przynieść zadowalające efekty oraz utrwalić w sposób przyjemny określoną partię wiedzy.

Lidia Zaręba

Bibliografia:

- Filipiak E., Smolińska-Rębas H., *Od Celestyna Freineta do edukacji zintegrowanej*, Bydgoszcz 2000.
Jaworski M., *Nasz język*, Warszawa 1987.
Kłosińska T., *Droga do twórczości. Wdrażanie technik Celestyna Freineta*, Kraków 2000.
Kwieciński Z., Śliwowski B., *Pedagogika*, Warszawa 2000.
Parandowski J., *Alchemia słowa*, Warszawa 1985.
Semenowicz H., *Freinet w Polsce*, Warszawa 1980.
Słowacki J., *Beniowski*, Warszawa 2001.

mgr Anita Szczepan
Uniwersytet Opolski
Instytut Filologii Germańskiej

EDUKACJA JĘZYKOWA DZIECI ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM DWUJĘZYCZNOŚCI NA ETAPIE PRZEDSZKOLNYM

Edukacja językowa dzieci odgrywa istotną rolę w szybko następującym procesie globalizacji. Znajomość przynajmniej dwóch języków obcych staje się niemal koniecznością. Szerokie kompetencje językowe ułatwiają poruszanie się we współczesnej rzeczywistości, poszerzają horyzonty umysłowe, pomagają odnaleźć się w wielokulturowym świecie.

Również w obliczu wyzwania, jakim jest potrzeba znajomości języków nie tylko dla krajów członkowskich Unii Europejskiej, nieodzowne jest ich wczesne przyswojenie. Z tego powodu powstała na świecie koncepcja dwujęzycznego wczesnego wychowania dzieci na różnych etapach edukacji, w szczególności na etapie przedszkolnym.

I. Dwujęzyczność – próba definicji

Zjawisko dwujęzyczności występuje w wielu dziedzinach wiedzy w aspekcie społecznym, lingwistycznym, psychologicznym a także pedagogicznym. Termin *dwujęzyczność* pojawia się w wielu słownikach językowych. Spośród wielu definicji posłużę się dwoma: M. De Grevea, F. Van Passela oraz F. Thomasa ze względu na logiczność i jasność określenia pojęcia.